

Broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren 2017

André van Kleunen,
Vincent de Boer &
Symen Deuzeman

Sovon-rapport 2017/41

Broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren 2017

André van Kleunen, Vincent de Boer & Symen Deuzeman

Dit rapport is samengesteld in opdracht van
Rijkswaterstaat, Lelystad.

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2017

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Rijkswaterstaat, Lelystad.

Wijze van citeren: van Kleunen A., de Boer V. & Deuzeman S. 2017. Broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren 2017. Sovon-rapport 2017/41 / Rijkswaterstaat-nummer BM 17.24. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen/ Rijkswaterstaat, Lelystad.

Illustratie omslag: Vincent de Boer

Opmaak: John van Betteray

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Aanpak	3
3. Resultaten	5
3.1. BMP-tellingen	5
3.2. Grote Karekiet en andere zeldzame soorten in de noordelijke Randmeren	14
3.2.1. Grote Karekiet	14
3.2.2. Overige zeldzame soorten	15
Referenties	19

1. Inleiding

In het voorjaar van 2017 heeft Sovon in opdracht van Rijkswaterstaat broedvogeltellingen uitgevoerd in de Zoete Rijkswateren (31087476.0001). Het gaat om 13 BMP-proefvlakken langs de Randmeren, de Maas en om tellingen van Grote Karekieten en an-

dere zeldzame soorten in de noordelijke Randmeren. In dit verslag wordt de uitvoering van deze tellingen beschreven en worden de resultaten gegeven en toegelicht.

Gegraven geul in plot Ramsgeul in het Zwarte Meer in het kader van het Life-project. Aantrekkelijk voor diverse eendensoorten, zoals Zomertaling en Slobeend, 27 april 2017 (Fot0: Symen Deuzeman)

2. Aanpak

In tabel 2.1 wordt een overzicht weergegeven van de gebieden die in 2017 zijn onderzocht en de tellers. Voor aanvang van het veldwerk zijn de noodzakelijke vergunningen voor betreding van de gebieden aangevraagd bij de terreinbeheerders en verkregen. Goedkeuring van de broedvogeltellingen in verband met de Natuurbeschermingswet (voor de Randmeren) is ook verleend door het bevoegde gezag.

Het veldwerk in de BMP-proefvlakken is uitgevoerd volgens de BMP-B methode (6-7 integrale telrondes verdeeld over de periode eind maart-juli, inclusief nachtbezoek) (Vergeer *et al.* 2016). In aanvulling op de BMP-B-soorten zijn de volgende algemene, maar typische Zoete Rijkswateren-soorten, gekarteerd: Wilde Eend, Meerkoet, Waterhoen, Kleine Karekiet en Rietgors. In sommige telgebieden zijn deze alleen in een vast begrensd deel ervan geteld of langs transecten. De bepaling van territoria is sterk gestandaardiseerd door de geautomatiseerde bepaling er-

van met de online autoclustering van Sovon, op basis van de ingevoerde waarnemingen per bezoekronde. De Grote Karekieten zijn vlakdekkend onderzocht in de vier noordelijke Randmeren (Drontermeer, Vossemeer, Ketelmeer en Zwarte Meer) door speciaal gericht op deze soort drie integrale gebiedsbezoeken te brengen in mei/juni, deels per kano en deels per voet/fiets. Tijdens deze bezoeken zijn ook alle andere waarnemingen van zeldzame soorten (zogenaamde LSB-soorten) verzameld. Volgens de soortspecifieke criteria uit van Dijk & Boele (2011) zijn uit de waarnemingen van de bezoeken de territoria afgeleid. Deze zijn gedigitaliseerd in GIS.

Na bepaling van de territoria zijn de totalen gecontroleerd door de waarnemer zelf en vervolgens nog een keer door de coördinator. Hierbij is onder meer naar de resultaten van voorgaande jaren gekeken, zodat opvallende aantalsveranderingen extra gecontroleerd worden.

Tabel 2.1. Overzicht van de in 2017 onderzochte telgebieden, tellers en aantal bezoekrondes.

Hoofdwatersysteem	Naam proefvlak	plotnummer	teller	n rondes
Maas	Bouxweerd	1664	Vincent de Boer	6
Maas	Romeinenweerd	2591	Vincent de Boer	6
Maas	Asselt	3296	Vincent de Boer	6
Randmeren	Gooimeerkust-west	2265	Vincent de Boer	6
Randmeren	Gooimeerkust-oost	2266	Vincent de Boer	6
Randmeren	Korte Waarden	2267	Symen Deuzeman	6
Randmeren	Kampnieuwstad	2268	Symen Deuzeman	6
Randmeren	Eemmondig-oost	2287	Vincent de Boer	6
Randmeren	Eemmondig-west	2288	Vincent de Boer	6
Randmeren	Ketelmeer-oost	2261	Symen Deuzeman	6
Randmeren	Ramsgeul	2262	Symen Deuzeman	6
Randmeren	Zwarte Meer	2263	Symen Deuzeman	6
Randmeren	Zwarte Meer - Kadoelersluis	2264	Symen Deuzeman	6
Grote Karekiet en andere zeldzame soorten				
Randmeren	Zwarte Meer / Ketelmeer	Grote Karekiet/LSB	Symen Deuzeman	3
Randmeren	Dronter- & Vossemeer	Grote Karekiet/LSB	Ruud Foppen, Martin Jansen	3

3. Resultaten

3.1. BMP-tellingen

De resultaten van de BMP-tellingen per proefvlak (aantal territoria per soort) zijn opgenomen in tabel 3.1. Daaronder wordt per proefvlak ingegaan op op-

vallende gebiedsveranderingen en opvallende aantallen van broedvogelsoorten.

Tabel 3.1. Overzicht broedvogels BMP-plots 2015

* Extra soorten alleen in deelplot geteld.

** Extra soorten alleen langs transecten geteld.

Soortnaam	Bouxweerd	Ketelmeer-oost	Ramsgeul	Zwarte Meer	Zwarte Meer - Kadoelersluis	Gooimeerkust-west	Gooimeerkust-oost	Korte Waarden	Kampernieuwstad	Emmending-oost	Emmending-west	Romeineweerd	Asselt
Plotnummer->	1664	2261	2262	2263	2264	2265 (5192)	2266 (5193)	2267	2268	2287	2288	2591	3296
Dodaars		1	1	1		1		4	2		1	1	1
Fuut	1	37	13	10	4	8	6	13	9	8	20		4
Roodhalsfuut									1				
Roerdomp		1		1									
Knobbelzwaan		1	1	2				11	4	1	2	1	1
Zwarte Zwaan													2
Grauwe Gans	18	36	23	7	1	4	2	39	21	83	160	12	45
Soepgans												1	7
Grote Canadese Gans								2	6		1	2	1
Brandgans			1								3		1
Nijlgans		1	1	1		1		1	3	4	3		4
Bergeend	1	1	1	1	1	1		2	2	4	5		2
Krakeend	3	6	7	11	1	1	3	5	1	9	9	1	3
Wintertaling			1	2									
Wilde Eend	9	6**	4**	7**	7	1*	5*	13	5	21	19	7	10
Zomertaling			1	2				1					
Slobeend	3		1	1				2		4	1		
Krooneend								6					
Tafeleend		4	5	7	1			1	1		1	2	
Kuifeend		6	4	5				4	1	5	8	5	3
Bruine Kiekendief		3	1	2				2	2		1		
Havik		1											
Sperwer												1	
Buizerd	1	1	1			1				1			
Wateral		6	5	4	2			4	6				
Waterhoen		3**	1**	2**				2	3	3	1	1	
Meerkoet	7	14**	12**	19**	8	11*	7*	31	22	25	18	5	6
Scholekster								2		5	6		3
Kluut										7	4		
Kleine Plevier	1							1		1			1
Bontbekplevier										2	2		
Kievit			2				1	9	3	23	26		
Grutto										9	3		
Tureluur			1					3		13	4		
Kokmeeuw								1					
Visdief										2			3
Turkse Tortel										1	1		
IJsvogel		2		1									1
Groene Specht	1					1							
Kleine Bonte Specht		1											
Veldleeuwerik	1												
Oeverzwaluw	72										155		
Huiszwaluw									70				
Boompieper							1						
Graspieper	4	1			1				4				5
Gele Kwikstaart	1	3			2			3	5				2
Nachtegaal	4	2				4	4					1	

Soortnaam	Bouxweerd	Ketelmeer-oost	Ramsgeul	Zwarte Meer	Zwarte Meer - Kadoelersluis	Gooimeerkust-west	Gooimeerkust-oost	Korte Waarden	Kampmeieuwstad	Eemmondig-oost	Eemmondig-west	Romeinenweerd	Asselt
Plotnummer->	1664	2261	2262	2263	2264	2265 (5192)	2266 (5193)	2267	2268	2287	2288	2591	3296
Blauwborst		21	13	15	4	2	5	9	10		10		
Roodborsttapuit	4	1		1	3	3	1	1	4			2	4
Grote Lijster							1						
Sprinkhaanzanger		8	7	5		5	1	1	3				2
Snor		14	15	22		4	1	7	7		1		
Rietzanger		83	63	74	7	50	5	25	34		49		
Kleine Karekiet	3	44**	31**	98**	20	94*	48*	66	53	40	70	10	1
Grote Karekiet			1		2								
Braamsluiper		1	1	1									
Grasmus	15	8	4	7	8	8	10	7	4	8	1	7	16
Baardman		37	19	25	2			12	8		3		
Boomklever							1						
Buidelmees				1									
Groenling		2	1	1				1	2		2	1	
Putter	1	6	6	2	4	2		3	2		2		
Kneu	2	3	9	6	4	5		4	8	2	2		1
Goudvink							1						
Appelvink							1						
Rietgors		26**	28**	56**	12	52*	17*	30	31	11	38		3

Maas

Er zijn dit jaar voor de eerste maal drie BMP-plots langs de Limburgse Maas professioneel gekarteerd op broedvogels. Dit omdat hier de laatste jaren een te kort dreigde aan actieve plots, waarvoor geen vrijwilligers te vinden waren.

Bouxweerd – 1664

Dit plot (80 ha) ligt op de westoever van de Maas nabij Buggenum en werd eerder tussen 1994 en 2009 jaarlijks geïnventariseerd op broedvogels.

Het is een landschappelijk erg fraai gebied, gelegen in een omgeving van intensief bebouwde akkers. Het wordt gekenmerkt door (wilgen)bos en graslanden en plassen, en is eigendom van Staatsbosbeheer. Aan de noordoostzijde is een nieuwe plas is verschenen. Aan de Maasoever is de stenen beschoeiing weggehaald en mag de Maas weer meanderen. De weide ten zuiden van de plas werd begraaasd met koeien. Het gebied heeft een gevarieerde broedvogelbevolking van oud (spechten, Boomkruiper) en jong (wilgen)bos (Tuinfluiter, Zwartkop), ruigte (Grasmus, Bosrietzanger) en enkele soorten watervogels. De plas wordt gebruikt door eenden om te rusten en ruien. In maart waren er Zomertalingen aanwezig en redelijk veel Bergeenden, in mei Krakeenden. Qua territoria vielen de aantallen uiteindelijk lager uit, dit sluit goed aan op de werkelijke aantallen broedvogels bij de eenden. Enkele Grauwe Ganzen waagden een broedpoging, er werden in het gebied geen jongen gezien. In het noordwestelijke bos was een territorium Buizerd aanwezig. Het territorium

Koekoek bestreek de hele lengte van het proefvlak.

Zingende Veldleeuweriken bevonden zich voornamelijk in de akkers net buiten het gebied.

In totaal op 3 plekken waren kleine kolonies Oeverzwaluwen (72 nesten) aanwezig. De eerste nesten werden al op 31 maart gevonden! De afkalvende

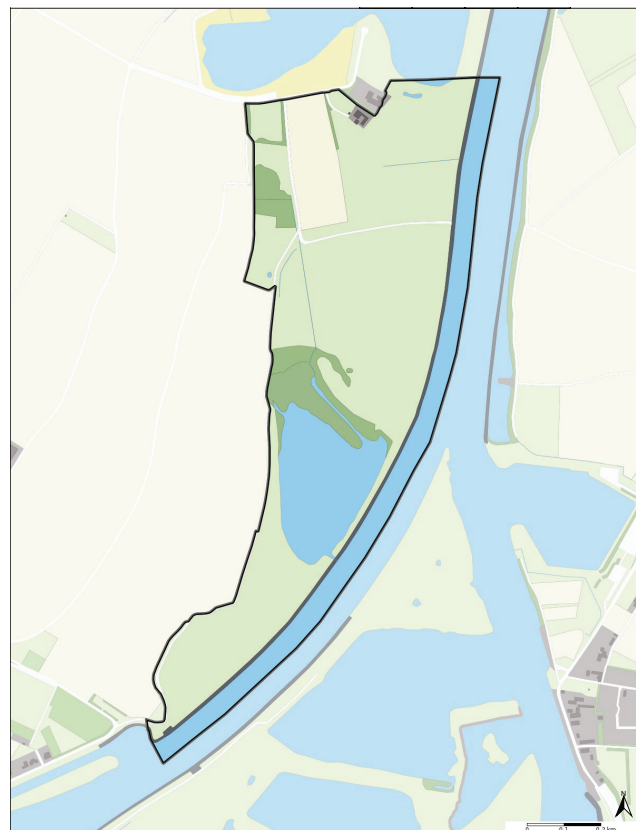

Figuur 3.1. Ligging BMP-plots Limburgse Maas

Enkele gebiedsfoto's Bouxweerd (Foto's: Vincent de Boer).

oever langs de Maas bleek uiteindelijk nog te dynamisch gedurende de veldwerkperiode. Opvallend waren de 4 territoria van de Nachtegaal, deze bevonden zich voornamelijk in het vochtige wilgenbos aan de noordzijde van de plas. Aan de overzijde van de Maas (Biesweerd) was nog een zingende vogels aanwezig.

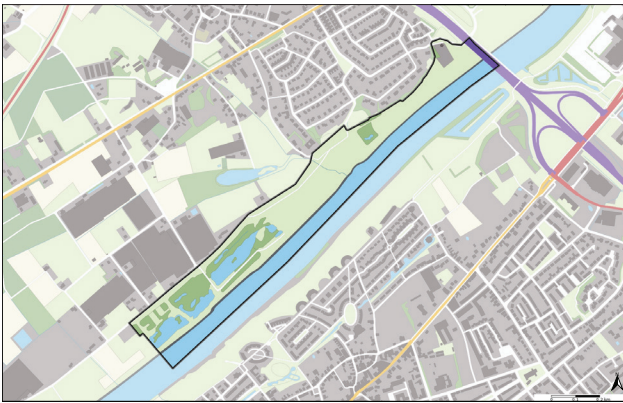

Figuur 3.2. Begrenzing van BMP-telgebied 1664 - Bouxweerd.

Romeinenweerd – 2591

Dit plot (39 ha) ligt op de noordwestoever van de Maas bij Blerick en werd eerder tussen 1999 en 2011 regelmatig geteld. Het is een afwisselende, jaarrond met Galloways begraasde, uiterwaard met ruigte, bosjes en (kwel)plassen op de noordoever van de Maas bij Venlo. Het gebied is eigendom van het Limburgs Landschap. In de winter werd aan de westzijde door Rijkswaterstaat opslag verwijderd in het kader van Ruimte voor de Rivieren. Hoewel de aantallen watervogels relatief laag waren, was de soortenrijkdom opmerkelijk, met Dodaars

(1 terr.) en Tafeleend (2). Een Sperwer kwam tot broeden aan de noordwestkant (voedseltransport). Ook in deze Limburgse uiterwaard was een Koekoek aanwezig, ook deze vogel bestreek het hele proefvlak. De meest karakteristieke broedvogel voor dergelijke uiterwaarden is de Bosrietzanger, deze was met 45 territoria goed vertegenwoordigd. Andere ruigte-soorten waren een stuk schaarser, zoals Grasmus (7) en Roodborsttapuit (2). Andere vermeldenswaardige soorten waren Nachtegaal en Grauwe Vliegenvanger, beide met 1 territorium.

Figuur 3.3. Begrenzing van BMP-telgebied 2591 - Romeinenweerd.

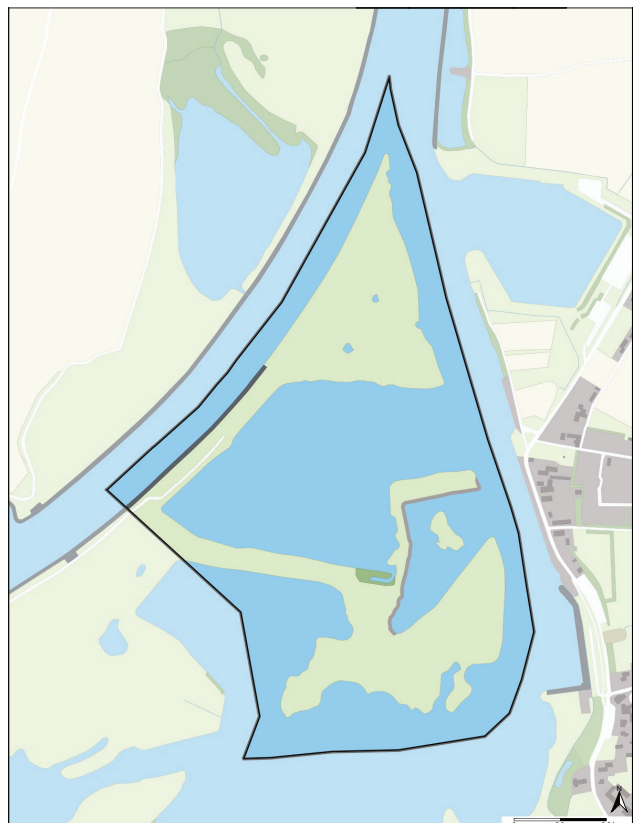

Enkele gebiedsfoto's Romeinenweerd (Foto's: Vincent de Boer).

Asselt - 3296

Dit plot (70 ha) ligt op de oostoever van de Maas nabij Swalmen. Het werd eerder tussen 1998 en 2011 jaarlijks geteld. Het is eigendom van Staatsbosbeheer en is opengesteld als struingebied. Tijdens het eerste bezoek werden er opmerkelijk veel loslopende honden vastgesteld. In het plot zijn her en der grote bomen gekapt in het kader van Ruimte voor Rivier, vooral op dijk naar de oostelijke schiereilanden. Een groot deel van het gebied wordt begraasd met koeien en het oostelijke schiereiland met enkele paarden.

Het gebied heeft een broedvogelbevolking van brandnetelruijgte en jonge wilgenopslag, met enkele soorten watervogels. Vermeldenswaard zijn de Zwarte Zwanen in het gebied. Een eventuele broedpoging zal in het najaar plaatsvinden. Er waren 1-3 paar aanwezig waaronder lokaal geringde vogels met halsringen, totaal goed voor twee territoria. Op de schiereilanden bevond zich een gemengde groep ganzen, nesten van Soepgans en Grauwe Gans werden niet gevonden. Vogels met jongen kwamen ongetwijfeld van elders. Grote Canadese Gans kwam tot broeden op een eiland aan de ooststrand van het gebied. Chinese Knobbelgans, Brandgans en Nijlgans maakten het ganzenfeest compleet. Op een

Figuur 3.4. Begrenzing van BMP-telgebied 3296 - Asselt.

Enkele gebiedsfoto's Asselt (Foto's: Vincent de Boer).

drooggevallen oever op het noordelijke schiereiland bevond zich een territorium Kleine Plevieren. Drie paar Visdieven waren tijdens het veldbezoek op 22 mei druk aan het baltsen en alarmeren op het eilandjes aan de oostrand. Een eventuele broedpoging is niet succesvol geweest. Een roepende Koekoek verplaatste zich tussen de bosjes langs de hele Asseltse

Plassen. Een paartje IJsvogels broedden succesvol in een steilwandje. Van de soorten van ruigte waren vooral Grasmus (16 terr.), Bosrietzanger (14) en Graspieper (5) goed vertegenwoordigd. De 2 territoria Sprinkhaanzanger overleefden een maaibeurt begin juni helaas niet.

Figuur 3.5. Ligging BMP-plots Gooi- en Eemmeer.

Zuidelijke Randmeren

Gooimeerkust-West – 2265

Dit telgebied (19 ha) wordt gekenmerkt door wilgenbos op voormalige zeeduinen aan de westzijde en verder een afwisseling van overjarig en gemaaid rietland. De waterstand was laag en er was geen opstuwing. Op de bekende plekken was het rietland gemaaid.

Vergeleken met eerdere jaren had de Rietzanger een extreem goed jaar (2017: 50 terr., 2016: 11). Erg opvallend is dat slechts 2 van de 50 territoria ten oosten van de speeltuin Oud-Valkeveen zaten. Op het oog is het rietland daar hetzelfde, maar het

ontbreekt echter aan een strook met ruigte grenzend aan graslanden. Ten oosten van de speeltuin grenst het rietland aan oud loofbos met eiken en beuken. Ook het aantal Snorren bleek relatief hoog (2017: 4, 2016: 2). Baardman daarentegen was in 2017 afwezig. Het aantal Nachtegalen was met 4 lager dan in 2016 (8).

Van de talrijke soorten die in een deel van het gebied zijn geteld, zaten Kleine Karekiet en Rietgors voornamelijk in het overjarige riet. De gemaaide banen worden wel als foerageergebied gebruikt (bloemrijk dus insectenrijk). Er werd geen Waterhoen vastgesteld. Mogelijk had dit te maken met de relatief lage waterstand in het gebied.

Enkele gebiedsfoto's telgebieden Gooimeerkust (Foto's: Vincent de Boer).

Enkele gebiedsfoto's telgebieden Eemmondig (Foto's: Vincent de Boer).

Gooimeerkust-Oost - 2266

Dit telgebied (27 ha) bestaat uit bos op voormalige zeeduinen aan de hele zuidrand. Verder is er aan de oever een afwisseling van overjarig en gemaaid rietland, met hooilanden aan de oostzijde. De Rietzanger bleek in dit proefvlak een stuk zeldzamer dan in 'west'. Slechts 5 territoria werden vastgesteld, alle op basis van zingende vogels op 28 april. Na deze datum werd hier niets meer van deze soort vernomen. De lage aantallen van de overige soorten lagen in lijn met eerdere jaren. Het aantal van 4 Nachtegalen is vermeldenswaard (2016: 3). Van de talrijke soorten die in een deel van het gebied zijn geteld zaten Kleine Karekiet en Rietgors voornamelijk in het overjarige riet. De gemaaide banen worden wel als foerageergebied gebruikt (bloemrijk dus insectenrijk). Er werd geen Waterhoen vastgesteld. Mogelijk had dit ook hier te maken met de relatief lage waterstand in het gebied.

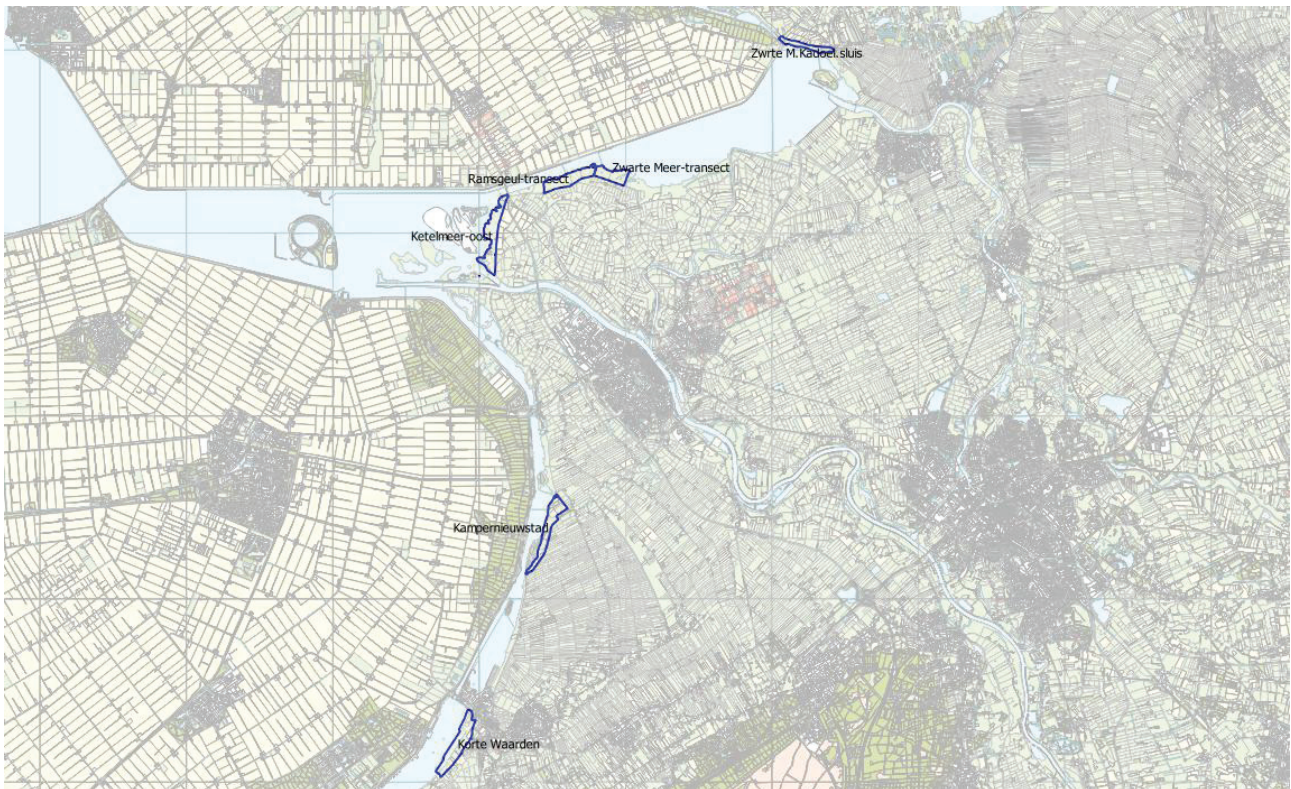
Eemmondig-Oost - 2287

Dit telgebied (89 ha) bestaat uit buitendijkse rietlanden en een strook met graslanden en plasjes in het waterwingebied tussen Eemmondig en Bunschoten. Tijdens het veldseizoen werd de dijk verzwaard en werden de buitendijkse rietlandjes verstevigd met een vooroever. Het westelijke deel van het proefvlak is na half juni (laatste bezoek) onbereikbaar door een brede strook Reuzenberenklauw op de dijk. Het gebied herbergt een broedvogelbevolking met watervogels, weidevogels en soorten van verruigd rietland. In het oostelijke deel is een mooie concentratie weidevogels aanwezig op de percelen rond de plassen. Van Zomertaling voldeden de waarnemingen niet aan de criteria voor een territorium. Rond de plasjes langs de Westdijk broedden uiteindelijk

7 paar Kluten (nesten en later pullen), in april waren er maximaal 18 paar aanwezig. De nieuwe vooroevers waren goed voor 2 paar Bontbekplevier (pullen) en 1 paar Kleine Plevier (alarm). Baltsende Visdieven begin juni kwamen uiteindelijk niet tot broeden. Opmerkelijk was het volledig ontbreken van Rietzanger in het proefvlak, ten westen van de Eemmondig zitten er tientallen.

Eemmondig-West - 2288

Dit telgebied (56 ha) bestaat uit een strook oeverland langs het Eemmeer met overjarig riet en gemaaid riet, maar plaatselijk is riet afwezig. Het telgebied is grofweg gelegen tussen de A27 en Eemmondig. In het oostelijke liggen grasland en akkers met twee plassen. Het westelijke deel grenst aan een weidevogelreservaat, het oostelijke aan akkerland. De haven was niet vrij toegankelijk in 2017, hek met slot. Dit gebied was vanaf de randen redelijk te overluisteren. Het gebied herbergt vooral watervogels en rietvogels, en aan de oostzijde weidevogels rond de plassen. Futen broedden semi-koloniaal in de rietkragen langs kreken in het rietland. Bruine Kiekendief kwam zeker tot broeden (heftig alarm op Zeearend) in de breedste rietkraag in het midden van het proefvlak. Rond de westelijke plas zaten 4 paar Kluten (pullen). Bontbekplevieren (2) zaten bij de westelijke plas (pullen) en op de akker aan de oostzijde (alarm). Op de akker ten zuiden van het proefvlak zaten nog eens 3 territoria (nesten, pullen). De aantallen Kieviten op de akker aan de oostzijde waren gelijk aan 2015. In de steile oever van de oostelijke plas zaten 155 nesten Oeverwaluw. Ook in dit proefvlak had Rietzanger een goed jaar (49 territoria tegen 29 in 2015). Deze zaten verspreid langs de hele oever op plekken met een voldoende brede rietkraag.

Figuur 3.6. Ligging BMP-plots noordelijke Randmeren.

Noordelijke Randmeren

Korte Waarden -2267

Dit telgebied heeft een oppervlakte van 93 ha. Een belangrijke wijziging ten opzichte van voorgaande jaren is dat de Gemeente Elburg heeft besloten geen riet te maaien. Met name in de meest oostelijke helft werd jaarlijks vrijwel al het riet gemaaid, maar dit is nu blijven staan. Op deze plek werden hoge dichtheden bereikt van Rietzanger, Snor en Baardman.

Voor het uitkijkscherm bij de Korte Waarden bij Doornspijk staat vaak een groep flamingo's (deze broeden hier niet!), 5 april 2017. (Foto: Symen Deuzeman).

Vermoedelijk heeft de Bruine Kiekendief hier ook van geprofiteerd. Voor het eerst sinds de reeks vanaf 1999 werden 2 paar geconstateerd, o.a. in het onge-maaide oostelijke deel.

Bijzonder in dit plot is het koloniaal broeden van Knobbelzwanen, met name bij het uitkijkscherm bij Doornspijk. Hier zitten ook veel broedende Grauwe Ganzen en is aantrekkelijk voor zeldzamere eenden-soorten, zoals Krooneenden en Zomertalingen. Een deel van de aangrenzende graslanden is ingericht als weidevogelgebied, met subsidie van de Provincie Gelderland. Hier werden 6 paar Kieviten en 2 paar Tureluurs vastgesteld. Op een kaal ge-maakt eilandje voor het bungalowpark bij Elburg zat tevens een paar Kieviten, alsook een paar Kleine Plevieren en een alarmerend paartje Kokmeeuwen.

Kampernieuwstad - 2268

Dit telgebied heeft een oppervlakte van 77 ha. Er waren geen wezenlijke verschillen in het beheer ten opzichte van voorgaande jaren. Een groot deel van de rietoevers wordt jaarlijks gemaaid, maar de buiten-ste overjarige waterrietzone en grote stukken overja-rig landriet is blijven staan. Bijzonder is het paartje Roodhalsfuten dat er jaarlijks broedt en ook dit jaar present was. Ten opzichte van voorgaande jaren werden, net als elders, veel Rietzangers en Snorren vastgesteld in de rietlanden. Grote Karekiet broedde met 2 paren net buiten de grenzen in waterriet langs of nabij eiland De Abbert. Bruine Kiekendief,

Waterral, Blauwborst en Baardman deden het goed. Kleine Karekiet en Sprinkhaanzanger bleven iets achter bij andere jaren. Weidevogels werden uitsluitend vastgesteld op enkele akkers ten noorden van Noordeinde (Kievit en Tureluur).

Ramsgeul - 2262

Dit telgebied heeft een oppervlakte van 66 ha. De helft ervan (vak 4) is de afgelopen winter aangepakt in het kader van het Life-project van Natuurmonumenten. Er zijn twee slenken gegraven die een open verbinding hebben met het Zwarte Meer en er is veel overjarig en verruigd rietland geplagd. Komend voorjaar wordt herstel verwacht van het geplagde rietland, naar vitaal (water-) riet. In de overige westelijker gelegen 50% van het plot heeft geen verandering plaatsgevonden. Het rietland is hier niet gemaaid, zoals ook de afgelopen jaren het geval was. De slenken bleken aantrekkelijk voor zeldzamere eendensorten, zoals Zomer- en Wintertaling en Slobeend, maar ook 2 paar Kieviten en een paartje Tureluur ging er broeden op de geplagde stroken. Er werden opvallend veel Grauwe Ganzen vastgesteld. Met name langs de afwateringssloot op de grens met vak 2, meest westelijk van het plot, waren veel paren aanwezig met jongen, die voor veel ganzenvraat zorgen in het jonge waterriet. Dat door de plag- en graafwerkzaamheden overjarig riet en struweel tijdelijk is verdwenen, was zichtbaar in een lager aantal Bosrietzangers (n=9 terr.), Blauwborsten (n=13) en Baardmannetjes (n=19, vooral oud en geknakt riet achter de waterrietzone is afgeplagd). Bij Rietzanger, Snor en Sprinkhaanzanger werden geen lagere aantallen vastgesteld. Op de bekende plek bij de oude reigerkolonie was één paar Grote Karekiet aanwezig, dat succesvol broedde. Verder in het plot een bezet nest van de Buizerd en een paar Bruine Kiekendieven. Dit jaar geen paartje Slechtvalken op de elektriciteitsmasten.

Prachtige dotterbloemvelden in de geplagde stroken, 27 april 2017 (Foto: Symen Deuzeman).

Zwarte Meer – 2263

Dit telgebied heeft een oppervlakte van 45 ha. Een wijziging in het beheer is dat in het meest westelijke deel van dit plot een flinke strook rietland sinds jaren weer is gemaaid (vak 5). Ook is evenals in andere jaren een flinke strook rietland gemaaid ter hoogte van de rietopslag aan de Stikkenpolderweg. Circa 50% van het plot valt binnen het zogenaamde “Pilot-project” van Natuurmonumenten inzake het Life-project “A Better Life for Bittern”. Binnen dit deel is in de winter van 2012/13 veel riet afgeplagd en zijn oude kreken met elkaar verbonden. Met name op eenden en rallen heeft dit aantrekkingskracht, zoals het voorkomen van Dodaars, Winter- en Zomertaling en Slobeend, maar ook hoge aantallen Tafel- en Kuifeenden.

De Roerdomp was dit jaar aanwezig in het natter geworden rietland. Ook de dichtheid aan Waterrallen is hier jaarlijks hoog. De meeste moerasvogels bleven stabiel in 2017. Rietzanger (n=74 terr.) nam iets toe en de Snor (n=22) bereikte net als andere jaren een hoge dichtheid. Blauwborst (n=15) en Sprinkhaanzanger (n=5) namen iets af evenals de Baardman (n=25) iets af. Enkele leuke soorten waren een territorium van de Buidelmees, Roodborsttapuit en IJsvogel.

In vak 5 in het Zwarte Meer-plot is sinds tijden weer eens een flink stuk overjarig rietland gemaaid, 7 april (Foto: Symen Deuzeman).

Ketelmeer-Oost -2261

Dit telgebied heeft een oppervlakte van 91 ha. Er werden geen wezenlijke wijzigingen vastgesteld, ten opzichte van voorgaande jaren in het beheer. Een drietal brede stroken riet werd net als andere jaren in de winter gemaaid. Er werden hoge dichtheden vastgesteld van Rietzanger (n=83 terr.), Snor (n=14) en Blauwborst (n=21). Het Baardmannetje laat de laatste jaren een lichte daling zien, maar er werden toch nog 39 paartjes vastgesteld, nagenoeg gelijk aan 2016. In de rietlanden bevond zich één paar Roerdampen, die in juni veelvuldig gezien werd, met name dankzij voedselvluchten.

Voor het eerst sinds de start van de tellingen voor

het Broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren werd er geen Grote Karekiet vastgesteld in het plot. In het oude wilgenbos werd een Kleine Bonte Specht vastgesteld. Hier ook broedgevallen van Havik en Buizerd en hoge dichtheden aan struweelvogels, zoals Tuinfluiter, Zwartkop en Putters. Het aantal Nachtegalen neemt de laatste drie jaar af en er werden er 2 vastgesteld. Tot slot 2 paar IJsvogels en 3 paar Bruine Kiekendieven.

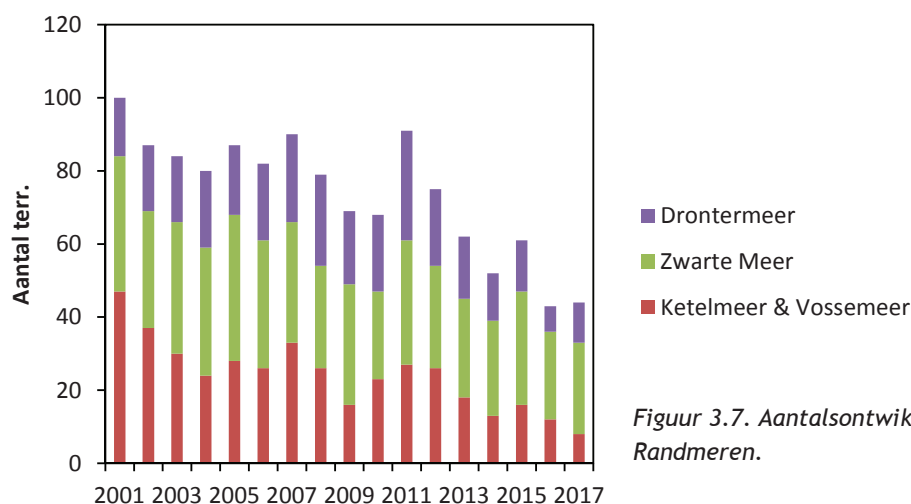
Zwarte Meer - Kadoelersluis (Polder Binnen de Kade) – 2264

Dit telgebied heeft een oppervlakte van 31 ha. Een behoorlijk deel van het rietland wordt jaarlijks gemaaid, waarbij de overjarige waterrietgordel veelal blijft staan. De rietlanden liggen erg gunstig. Bij westenwind en door scheepvaart is sprake van veel dynamiek, waardoor vrijwel al het riet in het water staat. De buitenste waterrietgordel is daardoor stevig en dik. Dit is bijzonder aantrekkelijk voor

Zicht op Vogeleiland vanaf de Grote Buitenlanden. Op deze locatie zit vrijwel jaarlijks de Roerdomp en Snor en Baardmannetjes, 24 april 2017 (Foto: Symen Deuzeman).

Grote Karekieten. Jaarlijks broeden hier 2-4 Grote Karekieten; in 2017, 2 paar. De meeste andere soorten bleven stabiel.

Figuur 3.7. Aantalsontwikkeling Grote Karekiet noordelijke Randmeren.

Tabel 3.2. Overzicht van de territoria van de Grote Karekiet in de noordelijke Randmeren.

Gebied	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ketelmeer & Vossemeer	47	37	30	24	28	26	33	26	16	23	27	26	18	13	16	12	11
Zwarte Meer	37	32	36	35	40	35	33	28	33	24	34	28	27	26	31	24	25
Drontermeer	16	18	18	21	19	21	24	25	20	21	30	21	17	13	14	7	8
totaal	100	87	84	80	87	82	90	79	69	68	91	75	62	52	61	43	37

3.2. Grote Karekiet en andere zeldzame soorten in de noordelijke Randmeren

3.2.1. Grote Karekiet

In tabel 3.2 wordt een overzicht gegeven van de aantallen vastgestelde Grote Karekieten in 2017 en in voorgaande jaren.

De Grote Karekiet beleefde wederom een slecht jaar

in de noordelijke Randmeren. In het Zwarte Meer bleef de stand nagenoeg stabiel. Er werden daar 25 territoria vastgesteld, tegenover 24 in 2016, maar in 2015 waren het er nog 31. Verreweg de meeste vogels zitten in de oostelijke helft, rondom het Vogeleiland en langs de waterrietoevers van de Zwarte Hoek en Grote Buitenlanden (n=17 terr. in 2017, n=16 in 2016 en n=24 in 2015). Met name de situatie langs de Zwarte Hoek is zorgwekkend. Langs het fietspad-

tracé zaten dit jaar 4 territoria, terwijl er hier eerder vaak 6-8 zaten. In dit gebied is de afgelopen twee jaren een kunstwerk neergelegd met veel natuurlijke eilandjes. Deze barrières lijken echter te zorgen voor een achteruitgang van waterdynamiek en afname van stevig waterriet. Langs de zuidoevers van het Kampereiland bleef de stand stabiel met 7 territoria. In het Ketelmeer bleef de teller steken op slechts 4 territoria, waarvan 3 met een nest met jongen, en 1 betrof een ongepaarde man. Ze zaten alle 4 op het Keteleiland. Elders ontbrak de soort volledig; dus zowel langs de eilanden in de IJsselmonding als in de rietoevers van het Kampereiland en Kattendiep. De afname gaat in een rap tempo. In 2015 werden nog 10 territoria vastgesteld, in 2016: 6 en nu dus 4. De afname roept een hoop vraagtekens op, want waterrietzones langs het Kattendiep zien er op het oog geschikt uit. Ook is er op een aantal plekken langs de natuurontwikkelingseilandjes erg mooi vitaal waterriet gegroeid, dat in de afgelopen jaren ook al eens bezet zijn geweest, maar dit jaar dus niet. In het Vossemeer namen de aantallen daarentegen weer wat toe van 4 naar 7 paren. In het Drontermeer was sprake van een minimale toename van 7 naar 8 paar. Dus de vier noordelijke randmeren gezamenlijk telden 44 territoria van de Grote Karekiet in 2017 tegenover 43 in 2016, maar meer dan 60 territoria in de jaren ervoor.

3.2.2. Overige zeldzame soorten

Hoewel de tellingen primair zijn gericht op Grote Karekiet, zijn tijdens de veldbezoeken ook waarnemingen van andere zeldzame soorten broedvogels genoteerd. In tabel 3.3 wordt een overzicht gegeven van de vastgestelde soorten en de aantallen territoria. Voorts is het aangegeven als de aantallen als onvolledig zijn ingeschat.

In de IJsselmonding werd 1 paar Geoorde Futen vastgesteld. De soort is daar een onregelmatige broedvogel. In de meeste gevallen broedt de soort nabij Ramspol tussen een kolonie Futen, maar dit jaar bevond het paar zich bij de oevers van het Kattendiep. In 2016 was een paartje aanwezig in het Zwarte Meer. Een paartje Rosse Stelkstaart werd vastgesteld op het Drontermeer. In de IJsselmonding werden 3 paartjes Krooneenden vastgesteld, verdeeld over drie natuurontwikkelingseilanden. In het Zwarte Meer nam de Krooneend toe ten opzichte van 2016 (van 2 naar 5 paar). Nabij de monding van het Ganzendiep waren 2 paar aanwezig, 2 bij het Vogeleiland en 1 paar tussen de biezenvelden langs het Scheepvaartgat. Daarentegen waren de aantallen in het Drontermeer ($n=7$ terr.) fors lager dan in 2016 ($n=49$). Ook in het Vossemeer was het aantal territoria fors lager (10 v 29). Het

Nest van Grote Karekiet met schapenwol in de Zwarte Hoek, Zwarte Meer, 16 juni 2017 (Foto: Symen Deuzeman).

is de vraag of er sprake is van een reële afname. Zo werden in de loop van het broedseizoen grote groepen Krooneenden gezien op de Poffertjes in het Vossemeer. Groepen worden niet meegeteld als territoria.

De kolonie Blauwe Reigers op het Keteleiland herbergde minimaal 52 nesten in 2017. Verdachte alarmerende Purperreigers waren op meerdere velddagen aanwezig langs de oever van het Vogeleiland en in de Mandjeswaard in het Zwarte Meer. In totaal ging het om 2 paren. Net als in 2015 en 2016 werden 4 territoria van de Roerdomp vastgesteld in het Zwarte Meer, waardoor gesproken kan worden van een redelijk goed jaar. 2 paren bevond zich in de rietoevers van de Grote Buitenlanden rondom het Vogeleiland. De overige 2 langs de zuidelijke rietoevers van het Kampereiland, waarbij vermeldingswaardig is, dat 2 territoria zich bevonden in recentelijk afgeplagde rietzones in het kader van het Life-project.

In het Ketelmeer bevond een paar zich in de rietoevers van het Rechterveld (plot: Ketelmeer-Oost). Daarentegen was de soort dit jaar afwezig als broedvogel in het Drontermeer en Vossemeer.

Tabel 3.3. Overzicht van de vastgestelde overige zeldzame soorten broedvogels in de vier noordelijke Randmeren in 2017.

Soortnaam	Drontermeer	Ketelmeer	Vossemeer	Zwarte Meer
Roodhalsfuut	1			
Geoorde Fuut		1		
Roerdomp		1		4
Blauwe Reiger		>=52		
Purperreiger				2
Ooievaar	2			
Grote Canadese Gans	15		>=0	1
Brandgans		1	>=0	2
Krooneend	7	3	10	6
Rosse Stekelstaart	1			
Zeearend		1		1
Bruine Kiekendief	6	5	3	8
Kwartelkoning				1
Kluut				9
Kleine Plevier		1		5
Bontbekplevier		1		2
Zwartkopmeeuw				4
Kokmeeuw				703
Kleine Mantelmeeuw				10
Zilvermeeuw				2
Visdief				67
IJsvogel	1	4	>=0	4
Oeverzwaluw	535	205		
Grote Karekiet	8	4	7	25
Baardman	47	>41	7	>64
Buidelmees		>4		2

Luwe zijde van het Vogeleiland met gele plomp, 26 mei 2017 (Foto: Symen Deuzeman).

Op het Vogeleiland in het Zwarte Meer werd voor het derde jaar succesvol gebroed door een paartje Zeearenden. Op 4 mei werden twee jongen geringd, een man en een vrouw van resp. 3,0 en 3,7 kg. Daarnaast lag er nog een onbevruucht ei in het nest. Het prooiaanbod dat op het nest werd aangetroffen, was zeer divers met onder andere Meerkoet (10), Fuut (1), Krakeend (1), Brasem (2), Snoek (1), Muskusrat (1) en een jonge Haas. In de IJsselmonding broedde het paar ook succesvol en bracht twee jongen groot. Dit is het bekende paar,

dat al een aantal jaren wisselend broedt in het Roggebotzand of IJsselmonding. De jongen werden niet geringd.

Nest van Zearend met groot jong in de IJsselmonding, 8 juni 2017 (Foto: Symen Deuzeman).

In de IJsselmonding en Ketelmeer werden 5 paar Bruine Kiekendieven vastgesteld. In het Zwarte Meer ging het om 8 paar, In het Drontermeer om 6 en het Vossemeer om 3. In de extensieve hooilanden van het Vogeleiland werd door een boswachter van Natuurmonumenten een roepende Kwartelkoning gehoord in juli.

Ondanks verschillende vroege ochtend- en avond/nachtbezoeken werd nergens een Porseleinhoen gehoord. Elders in Overijssel en Flevoland was het ook een ronduit slecht jaar.

Het effect van een aantal zachte winters op rij en goede overleving was goed zichtbaar in het aantal territoria van de IJsvogel in zowel het Zwarte Meer als Ketelmeer. In het Zwarte Meer werden 5 paartjes aangetroffen en in het Ketelmeer tenminste 5 paar. Er werden diverse bezette nestholtes gevonden. Daarentegen werd uit het Drontermeer slechts 1 territorium van deze soort gemeld. De Buidelmees laat een steeds verdere neergaande trend zien. In 2016 werden nog 4 territoria aangetroffen in het Zwarte Meer, maar in 2017 nog slechts 2. Bij een relatief 'vaste locatie' langs het Vogeleiland, werd de soort niet aangetroffen. In het Ketelmeer werden ook

minder territoria aangetroffen. In 2015 waren dit er nog 4, maar in 2016 2 (beiden op het Keteleiland). De aantallen van de eilanden in de IJsselmonding moeten nog binnenkomen. Hier zaten tenminste 2 territoria.

In een natuurlijk steilwandje van het derde eiland in de IJsselmonding, zat een grote kolonie Oeverzwaluwen, van 205 bewoonde nesten. De kolonie bij de waterzuivering van Elburg telde in 2017 194 nesten. Voorts is er een nieuwe kolonie gemeld bij Reve die 341 paren telde!

Natuurontwikkeling in het Zwarte Meer: ontwikkelingen op Snorre en Kraggenoog in 2017

In de winter en het voorjaar van 2015/16 werden in het oostelijk deel van het Zwarte Meer twee eilanden opgespoten, ter hoogte van de Zwarte Hoek. De eilanden kregen de namen Kraggenoog en De Snorre. Het doel is voornamelijk om waterriet te laten ontwikkelen, dat op termijn geschikt moeten worden voor kritische moerasvogels, zoals de Grote Karekiet. Er werden onder andere rietstekken vanuit het Ketelmeer verplaatst en ingeplant op de nieuwe eilanden.

De eilanden raakten in de loop van voorjaar 2016 bezet met onder andere kolonievogels, zoals Visdief en Kokmeeuw. De Kokmeeuwen broeden hoofdzakelijk op de basaltblokken en de Visdieven geconcentreerd op de zandige bodem met schelpjes. In 2017 was het interessant om te zien of de meeuwen en sterns zich weer gingen vestigen en om welke aantallen het ging. Er zaten inderdaad weer veel broedende vogels op de eilanden. Op 26 mei heeft een integrale nestentelling plaatsgevonden, samen met Ruben Kluit van Natuurmonumenten.

De kolonies waren fors uitgebreid, met name de Kokmeeuw deed het erg goed. Meer dan 700 nesten werden geteld. De Zwartkopmeeuw vestigde zich tussen de Kokmeeuwen en hiervan werden 4 nesten gevonden. Ook de Visdief breidde sterk uit, met name op eiland De Snorre (van 18 naar 67 nesten). Ook de Kleine Mantelmeeuw en Zilvermeeuw ves-

Integrale telling van de nesten met Natuurmonumenten, 26 mei 2017 (Foto Symen Deuzeman).

tigde zich of nam toe. Verdere nieuwkomers waren de ganzen, met enkele broedparen van de Brandgans en Grauwe Gans. Pionierssoorten als plevieren en Kluten bleven stabiel. De eerste Kleine Karekiet ves-

tigde zich in de aangeplante rietpollen. Hieronder de totalen per eiland, met ter vergelijking de aantallen van 2016.

Kraggenoog:

Brandgans 1 pr. met 3 kuikens (0);
Grauwe Gans 2 pr. met kuikens (0);
Kleine Mantelmeeuw 5 nesten (0);
Kokmeeuw 17 nesten (74);
Visdief 8 nesten (12);
Tureluur 1 pr. (3);
Bontbekplevier 2 pr. (3);
Kleine Plevier 1 pr. (5);
Kluut 5 nesten (2);
Scholekster 1 pr. (1);
Kuifeend 1 pr. (0);
Krakeend 0 pr. (1);
Wilde Eend 1 pr. (0);
Tafeleend 2 pr. (0)
Meerkoet 1 nest (0);
Gele Kwikstaart 1 pr. (0);
Witte Kwikstaart 1 pr. (1);
Kleine Karekiet 1 ter.

De Snorre:

Kokmeeuw 686 nesten (90);
Zwartkopmeeuw 4 nesten (0);
Visdief 59 nesten (6);
Kleine Mantelmeeuw 5 nesten (2);
Zilvermeeuw 2 nesten (0);
Scholekster 3 pr. (1);
Tureluur 1 pr. (2);
Bontbekplevier 2 pr. (2);
Kleine Plevier 1 pr. (1);
Kluut 1 nest (1 pr.);
Witte Kwikstaart 1 pr. (1);
Grauwe Gans 1 pr. (1);
Nijlgans 0 pr. (0);
Tafeleend 3 pr. (2);
Kuifeend 1 pr. (0)

Nest van Visdief op Kraggenoog, 26 mei 2017 (Foto: Symen Deuzeman).

Nest van Kleine Mantelmeeuw op de Snorre, 26 mei 2017 (Foto: Symen Deuzeman).

Referenties

VERGEER J.W., VAN DIJK A.J., BOELE A., VAN
BRUGGEN J. & HUSTINGS F. 2016. Handleiding
Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring

Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek
Nederland, Nijmegen.

In opdracht van:

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

